

Kategorija: 3.4.3.11. Kiti su bankroto procesu susiję klausimai;

Santrauka:

BUAB prašė pripažinti įmonės bankrotą tyčiniu. Pirmosios ir apeliacinės instancijų teismai pareiškimą tenkino. BUAB pateikė kasacinį skundą dėl atsisakymo pripažinti bankroto tyčiniu [B] 20 str. 2 d. 2 p. pagrindu.

LAT išaiškino, jog tais atvejais, kai įmonės bankrotą prašoma pripažinti tyčiniu pagal [B] 20 str. 2 d. 2 p. dėl nuostolingų ar ekonomiškai nenaudingų įmonei sandorių, įskaitant ir sandorius, susijusius su akcijų ar kito finansinio turto pirkimu, pardavimu ir (arba) perdavimu, sudarymo ar priimtų kitų nuostolingų ar ekonomiškai nenaudingų įmonei sprendimų, tokius sandorius ir (ar) priimtus kitus sprendimus nėra būtina ginčyti įstatymo nustatyta tvarka. Ne bet kokių nuostolingų ir ekonomiškai nenaudingų sandorių sudarymas gali būti pripažintas tyčinio bankroto požymiu, o tik tokių, dėl kurių sudarymo egzistuoja priežastinis ryšys su jau nemokios įmonės padėties esminiu pabloginimu iki tokio laipsnio, jog šie veiksmai kvalifikuotini kaip tyčinis bankrotas. Nagrinėjamoje byloje pareiškėja šios aplinkybės neįrodė. Kita vertus, vien aplinkybė, jog ginčo sandorių sudarymas nepripažįstamas tyčinio bankroto požymiu pagal [B] 20 str. 2 d. 2 p., nereiškia, jog šių sandorių sudarymo teisėtumas, esant įstatymo nustatytam pagrindui, negali būti tikrinamas teismine tvarka.

LAT paliko galioti apeliacinės instancijos teismo nutartį.

Civilinė byla Nr. 3K-3-352-690/2017

Teismo proceso Nr. 2-55-3-02258-2014-9

Procesinio sprendimo kategorija 3.4.3.11

(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2017 m. spalio 13 d.

Vilnius

Lietuvos Aukščiausio Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Virgilijaus Grabinsko (kolegijos pirmininkas), Birutės Janavičiūtės ir Egidijaus Laužiko (pranešėjas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **pareiškėjos bankrutavusios uždarnosios akcinės bendrovės „Novolux“** kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. gruodžio 6 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal pareiškėjos bankrutavusios uždarnosios akcinės bendrovės „Novolux“ pareiškimą **dėl įmonės bankroto pripažinimo tyčiniu, suinteresuoti asmenys: A. M. (A. M.), G. S., E. V., uždaroji akcinė bendrovė „Geteks“, uždaroji akcinė bendrovė „EMD Light“.**

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių įmonių bankroto pripažinimą tyčiniu, aiškinimo ir taikymo.

2. Vilniaus apygardos teismo 2014 m. lapkričio 24 d. nutartimi UAB „Novolux“ iškelta bankroto byla, bankroto administratoriumi paskirtas M. T..

3. Pareiškėja BUAB „Novolux“ prašė pripažintijos bankrotą tyčiniu Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo (toliau – *ĮB*) 20 straipsnio 2 dalies 1, 2, 4, 5 punktų pagrindais; pripažinti, kad įmonės tyčinis bankrotas kilo dėl G. S. ir E. V. veiksmų (neveikimo); informuoti prokurorą apie galimai G. S. ir E. V. padarytas nusikalstamas veikas, nustatytas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – *BK*) 209 ir 182 straipsniuose, taip pat apie UAB „Geteks“ ir UAB „EMD Light“ nusikalstamą veiką, nustatytą *BK* 300 straipsnyje; priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.

4. Pareiškėja nurodė, kad suinteresuotas asmuo G. S., būdamas bendrovės direktorius, sąmoningai nuslėpdamas dalį svarbiausių dokumentų, neperdavė visų įmonės dokumentų naujam direktoriui, taip pat žinodamas apie įmonės nemokumą jau nuo 2014 m. sausio mėn. laiku nesikreipė į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo. Pareiškėja taip pat nurodė, kad dalis įmonės dokumentų buvo galbūt suklastota; atgaline data buvo

sudaryti fiktyvūs ir įmonei nenaudingi sandoriai su susijusiais asmenimis; buvo pažeidinėjama atsiskaitymo su kreditoriais tvarka (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.930¹ straipsnis), taip pat nustatyti kiti galimi kreditorių ir įmonės interesų pažeidimai.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

5. Vilniaus apygardos teismas 2016 m. rugpjūčio 9 d. nutartimi pripažino BUAB „Novolux“ bankrotą tyčiniu.

6. Teismas nustatė, kad BUAB „Novolux“ vadovu nuo 2006 m. birželio 13 d. iki 2014 m. spalio 16 d. buvo G. S., o nuo 2014 m. spalio 17 d. iki bankroto bylos iškėlimo – A. M.; įmonės akcininkais buvo A. M. (51 proc.), UAB „Geteks“ (32 proc.) ir S. G. (17 proc.); įmonė nemoki tapo vėliausiai 2014 m. sausio mėn. Remdamasis *ĮBĮ* 8 straipsnio 1, 4 dalimis, atsižvelgdamas į tai, kad dėl bankroto bylos įmonei iškėlimo į teismą kreipėsi naujas įmonės vadovas A. M. 2014 m. spalio 20 d., o ne G. S., kuris įmonės vadovu buvo nuo 2006 metų ir būtent jis nuo 2014 m. sausio mėn. turėjo pareigą inicijuoti bankroto bylos įmonei iškėlimą, tačiau to nepadarė, teismas sprendė, kad šių aplinkybių pakanka *ĮBĮ* 20 straipsnio 2 dalies 1 punkte nustatytam vienam iš tyčinio bankroto požymių konstatuoti.

7. Įvertinęs 2015 m. lapkričio 18 d. UAB „Veiklos auditas“ 2012–2014 m. BUAB „Novolux“ veiklos audito ataskaitoje, kurios teismas nelaikė audito ataskaita, tačiau vertino ją kaip rašytinį įrodymą, nurodytus duomenis apie tai, kad įmonė 2014 metais atsiskaitymus su kreditoriaus vykdė pažeisdama CK 6.930¹ straipsnyje nustatytą atsiskaitymo eiliškumą, teismas pripažino BUAB „Novolux“ bankrotą tyčiniu ir pagal *ĮBĮ* 20 straipsnio 2 dalies 4 punktą.

8. Teismas nurodė, kad nustačius bet kurią iš *ĮBĮ* 20 straipsnio 3 dalyje įtvirtintų aplinkybių (įskaitant vykdomų atsiskaitymų iki bankroto bylos iškėlimo pažeidimą ir nesikreipimą dėl įmonės bankroto bylos inicijavimo) pareiškėjai nereikia įrodinėti, jog tai lėmė įmonės nemokumą; pareiga įrodyti, kad tam tikri veiksmai priežastiniu ryšiu nėra susiję su bankroto kilimu, tenka įmonės valdymo organams bei kitiems proceso dalyviams, kurie siekia paneigti tyčinio bankroto aplinkybę. Teismo vertinimu, suinteresuoti asmenys nepateikė duomenų, neabejotinai paneigiančių šias prezumpcijas (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 12, 178, 185 straipsniai).

9. Teismo vertinimu, pareiškėja neįrodė, jog visų BUAB „Novolux“ buhalterinės apskaitos dokumentų bankroto administratoriui neperdavimas lėmė negalimumą tinkamai vykdyti bankroto procedūras, nustatyti įmonės veiklos, jos turto, nuosavo kapitalo, įsipareigojimų masę ir (ar) struktūrą. Todėl teismas sprendė, kad nėra pagrindo pripažinti BUAB „Novolux“ bankrotą buvus tyčinį pagal *ĮBĮ* 20 straipsnio 2 dalies 5 punktą.

10. Teismas taip pat laikė nepagrįstu reikalavimą bankrotą pripažinti tyčiniu *ĮBĮ* 20 straipsnio 2 dalies 2 punkto pagrindu, t. y. kad buvo sudaryti nuostolingi ar ekonomiškai nenaudingi įmonei sandoriai. Įvertinęs byloje esančius įrodymus, teismas padarė išvadą, kad pareiškėja neįrodė, jog sandoriai su UAB „Geteks“ ir UAB „EMD Light“ sudaryti atgaline data, jog sudarant šiuos sandorius buvo viršyta įprastinė bendrovės ūkinės komercinės veiklos rizika, o įsigytos prekės buvo nelikvidžios, nereikalingos ir bevertės.

11. Lietuvos apeliacinis teismas, išnagrinėjęs bylą pagal pareiškėjos ir suinteresuoto asmens G. S. atskiruosius skundus, 2016 m. gruodžio 6 d. nutartimi paliko Vilniaus apygardos teismo 2016 m. rugpjūčio 9 d. nutartį nepakeistą.

12. Teismas nesutiko su G. S. pozicija, kad, siekiant pripažinti UAB „Novolux“ bankrotą tyčiniu, pareiškėja turėjo įrodyti, jog G. S. tyčiniaus veiksmais nuosekliai ir kryptingai siekė įmonės bankroto, o sudaryti sandoriai lėmė bendrovės nemokumą. Teismas nurodė, kad įmonės bankrotas gali būti pripažįstamas tyčiniu ir tuo atveju, kai jau faktiškai nemokios bendrovės veikla yra tęsiama, didinant bendrovės nuostolius, atsiskaitinėjama su pasirinktiniais kreditoriais, nenaudingais sandoriais mažinamas bendrovės turtas.

13. Atsižvelgdamas į tai, kad jau 2014 m. sausio mėn. įmonė buvo nemoki, teismas sprendė, jog G. S. privalėjo kreiptis į teismą dėl bankroto bylos įmonei iškėlimo. Teismas, remdamasis *ĮBĮ* 8 straipsnio 1 dalimi, padarė išvadą, kad vadovo pareigai kreiptis į teismą dėl bankroto bylos įmonei inicijavimo neturi reikšmės aplinkybė, ar bendrovės akcininkai sutinka ar nesutinka dėl bankroto bylos iškėlimo.

14. Kadangi G. S. nepateikė jokių įrodymų, paneigiančių atsiskaitymo su kreditoriais eilės pažeidimus, teismas sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, kad UAB „Novolux“ bankrotas pripažintinas tyčiniu pagal *ĮBĮ* 20 straipsnio 2 dalies 1 ir 4 punktus.

15. Teismas taip pat sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, kad pareiškėja neįrodė, jog visų BUAB „Novolux“ buhalterinės apskaitos dokumentų bankroto administratoriui neperdavimas lėmė negalimumą tinkamai vykdyti bankroto procedūras, nustatyti įmonės veiklos, jos turto, nuosavo kapitalo, įsipareigojimų masę ir (ar) struktūrą. Tokių aplinkybių pareiškėja nenurodė ir atskirajame skunde, todėl teismas sprendė, kad nėra pagrindo įmonės bankrotą pripažinti tyčiniu pagal *ĮBĮ* 20 straipsnio 2 dalies 5 punktą.

16. Teismo vertinimu, pareiškėja, teigdama, kad buvo sudaryti iš principo nuostolingi ar ekonomiškai nenaudingi įmonei sandoriai, painioja prekių (ne)paklausumą rinkoje teismo ginčo metu, t. y. 2016 m., su šių prekių vertės nebuvimu ir nelikvidumu jų įsigijimo metu, t. y. 2014 m. Tai, kad bendrovės vadovas neturėjo pagrindo įmonei esant nemokiai sudarinėti naujų sandorių, jau nustatyta anksčiau. Tačiau, teismo nuomone, ši aplinkybė buvo reikšminga vertinant įmonės vadovo veiksmus ir savaime nelemia to, kad patys sandoriai nuostolingi ar ekonomiškai nenaudingi. Teismas padarė išvadą, jog nenumatyta, kad sandoriai sudaryti bendrovei nepalankiomis sąlygomis ar kad jie lėmė bendrovės nemokumą, todėl sprendė, jog nėra teisinio pagrindo pripažinti įmonės bankrotą tyčiniu pagal *ĮBĮ 20* straipsnio 2 dalies 2 punktą.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

17. Kasaciniu skundupareiškėja prašo panaikinti apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį, kuria palikta nepakeista Vilniaus apygardos teismo 2016 m. rugpjūčio 9 d. nutarties dalis atmesti pareiškimą dėl BUAB „Novolux“ bankroto pripažinimo tyčiniu *ĮBĮ 20* straipsnio 2 dalies 2 punkto pagrindu, ir perduoti šią bylos dalį iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:

1. Teismai, padarydami išvadą, kad pagal ginčo sąskaitas įsigytų prekių nerealizavimas nereiškia šių prekių įsigijimo sandorių nuostolingumo ar ekonominio nenaudingumo BUAB „Novolux“, ir šią išvadą motyvuodami tuo, jog šie sandoriai nėra ginčijami teismo tvarka, netinkamai aiškino ir taikė *ĮBĮ 20* straipsnio 2 dalies 2 punkto nuostatais per siaurai aiškino joje įtvirtintas nuostolingų ir ekonomiškai nenaudingų sandorių sąvokas. *ĮBĮ 20* straipsnio 2 dalies 2 punkte įtvirtintos sąvokos „nuostolingi“ ir „ekonomiškai nenaudingi“ nei *ĮBĮ*, nei kituose įstatymuose nėra aptartos, jos taip pat nėra išaiškintos ir kasacinio teismo praktikoje. Nepaisant to, atsižvelgiant į bendresnio pobūdžio kasacinio teismo išaiškinimus, kad įmonės bankrotas gali būti pripažįstamas tyčiniu, kai įmonėje sąmoningai vykdoma neteisinga investicijų politika, ydinga įmonės veikla ir plėtra (investicijos į nerealius ar pasenusius projektus, neperspektyvių įmonių akcijų supirkimas, nepaklausų prekių gamyba ir pan.), manytina, kad sąvokos „nuostolingas“ ir „ekonomiškai nenaudingas“ tyčinio bankroto bylose turėtų būti aiškinamos plačiai – analizuojant, kokias pasekmes apskritai konkretus sandoris sukėlė įmonei, kuriai iškelta bankroto byla. Vadinas, įmonės bankroto pripažinimo tyčiniu byloje turėtų būti vertinami ne tik tiesioginiai (pavyzdžiui, kai įmonė įsigyja turtą ir jį vėliau parduoda gerokai pigiau), bet ir netiesioginiai paradimai (pavyzdžiui, kai įmonė įsigyja turtą, kurio rinkoje negali parduoti). Be to, *ĮBĮ 20* straipsnio 2 dalies 2 punkto nuostata analizuojant lingvistiškai ir sistemiškai, darytina išvada, kad sandorio nuostolingumas ar ekonominis nenaudingumas vertinamas ne objektyviai, o subjektyviai – pagal konkrečios įmonės, kuriai buvo iškelta bankroto byla, pozicijas. Be to, *ĮBĮ 20* straipsnio 2 dalies 2 punkto nuostata nereikalauja vertinti paties sudaryto sandorio teisėtumo, juo labiau nėra reikalaujama, kad šis sandoris būtų nugincytas teismine tvarka. Tokia pozicija, *inter alia* (be kita ko), paaiškinama tuo, kad *ĮBĮ 20* straipsnio 2 dalies 2 punkto nuostata taikoma tik sprendžiant klausimą dėl įmonės bankroto pripažinimo tyčiniu, kuris sukelia atitinkamas pasekmes tik pačiai įmonei ir asmenims, dėl kurių kaltės įmonės bankrotas pripažįstamas tyčiniu, tačiau neturi tiesioginės įtakos nuostolingumo ar ekonomiškai nenaudingumo sandorio kontrahentams.

2. Sudarydama sandorius, pagal kuriuos išrašytos ginčo sąskaitos, BUAB „Novolux“, be kita ko, būdama nemoki, vietoj turėtų galiojančių ir neginčijamų reikalavimo teisių į UAB „Geteks“ ir UAB „EMD Light“ įsigijo nelikvidžias prekes ir jų nesugebėjo realizuoti nei per visus 2014 m., nei iki šiol. Tokia situacija sudaro pagrindą konstatuoti, kad minėti sandoriai BUAB „Novolux“ buvo nuostolingi ir ekonomiškai nenaudingi, todėl priešinga teismų išvada negali būti laikoma pagrįsta ir atitinkančia *ĮBĮ 20* straipsnio 2 dalies 2 punkto nuostatos esmę.

3. Teismai, padarydami išvadą, kad BUAB „Novolux“ su UAB „Geteks“ ir UAB „EMD Light“ sudaryti sandoriai nebuvo nuostolingi ar ekonomiškai nenaudingi BUAB „Novolux“, pažeidė *CPK 185* straipsnyje nurodytas įrodymų vertinimo taisykles, *CPK 270* straipsnio 4 dalies ir *331* straipsnio 4 dalies nuostatas ir nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotos šių teisės normų aiškinimo ir taikymo praktikos. Padarydami šią teisiškai nepagrįstą išvadą teismai visiškai nevertino: UAB „Veiklos auditas“ ataskaitos išvadų; G. S. 2014 m. rugsėjo 29 d. el. laiško BUAB „Novolux“ pagrindiniam akcininkui A. M., prie kurio buvo pridėtas dokumentas, pavadintas „nam dolzni“ (mums skolingi), kuriame nurodyta, kad 2014 m. rugsėjo 29 d. UAB „Geteks“ buvo skolinga BUAB „Novolux“ 78 897,90 Lt (22 850,41 Eur), o UAB „EMD Light“ – 30 997,56 Lt (8 977,51 Eur) sumas; G. S. 2014 m. rugsėjo 29 d. el. laiško BUAB „Novolux“ pagrindiniam akcininkui A. M., prie kurio buvo pridėtas bendrovės balansas 2014 m. rugsėjo 29 d., iš kurio matyti, kad nurodytą dieną BUAB „Novolux“ turėjo atsargų, skirtų perparduoti, tik už 5944,53 Lt (1721,65 Eur) sumą; neatitikimų tarp BUAB „Novolux“ deklaruoto ir realaus PVM, kuris būtų buvęs apskaičiuotas įstatymų nustatyta tvarka pateikus duomenis apie ginčo sąskaitas; pateiktų išrašų iš BUAB „Novolux“ buhalterinės apskaitos programos, kuriuose matyti, kad duomenys apie ginčo sąskaitas į šią programą buvo įvesti tik 2014 m. spalio 6, 16 ir 17 dienomis, kai pačios sąskaitos neva išrašytos 2014 m. sausio–gegužės mėn.; BUAB „Novolux“ vadovo G. S. 2016 m. rugpjūčio 2 d. teismo posėdžio metu duotų parodymų, kad jis net neplanavo visų pagal ginčo sąskaitas įsigytų prekių parduoti, nes dalis prekių buvo įsigyta tam, kad jas gražinti prekių tiekėjui, tačiau net ir tai nebuvo padaryta, nes beveik visos įsigytos prekės

liko bendrovės atsargose; aplinkybės, kad sandorius, kurių pagrindu buvo išrašytos ginčo sąskaitos, sudarė tiesiogiai ir netiesiogiai susijusios įmonės – UAB „Geteks“ buvo BUAB „Novolux“ akcininkė, o UAB „EMD Light“ buvo pagrindinio UAB „Geteks“ akcininko ir jo sutuoktinės įmonė.

18. Suinteresuotas asmuo UAB „Geteks“ atsiliepimu į kasacinį skundą prašo palikti nepakeistą apeliacinės instancijos teismo nutartį, o skundą atmesti. Atsiliepime nurodoma, kad bylą nagrinėję teismai nepadarė kasaciniame skunde nurodomų teisės normų pažeidimų; tinkamai įvertino visus byloje esančius įrodymus; pareiškėja nepagrįstai sutapatina sandorių nuostolingumą ir ekonominį nenaudingumą su prekių likvidumu, nepagrįstai painioja prekių (ne)paklausumą rinkoje teisminio ginčo metu ir prekių įsigijimo metu.

19. Kiti byloje dalyvaujantys asmenys atsiliepimų į pareiškėjos kasacinį skundą *CPK 351* straipsnyje nustatytu terminu ir tvarka nepateikė.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl teisės normų, reglamentuojančių įmonių bankroto pripažinimą tyčiniu

20. *JBĮ* (2013 m. balandžio 18 d. redakcija, įsigaliojusi nuo 2013 m. spalio 1 d.) 2 straipsnio 12 dalyje nustatyta, kad tyčinis bankrotas – tai įmonės privedimas prie bankroto sąmoningai blogai valdant įmonę (veikimu, neveikimu) ir (arba) sudarant sandorius, kai buvo žinoma ar turėjo būti žinoma, kad jų sudarymas pažeidžia kreditorių teises ir (arba) teisėtus interesus.

21. Remiantis *JBĮ* 20 straipsnio 1 dalimi, teismas, esant šio įstatymo 2 straipsnio 12 dalyje nurodytiems požymiams, gali pripažinti bankrotą tyčiniu savo iniciatyva arba kreditoriaus (kreditorių) ar administratoriaus prašymu.

22. Teismas pripažįsta bankrotą tyčiniu, nustatęs bent vieną iš *JBĮ* 20 straipsnio 2 dalyje įtvirtintų požymių, dėl kurio kilo įmonės bankrotas. Vienas iš tokių požymių nustatomas, kai buvo sudaryti nuostolingi ar ekonomiškai nenaudingi įmonei sandoriai, įskaitant ir sandorius, susijusius su akcijų ar kito finansinio turto pirkimu, pardavimu ir (arba) perdavimu, ar priimti kiti nuostolingi ar ekonomiškai nenaudingi įmonei sprendimai (*JBĮ* 20 straipsnio 2 dalis).

23. Preziumuojama, kad bankrotas yra tyčinis, jeigu nustatomas bent vienas iš *JBĮ* 20 straipsnio 3 dalyje įtvirtintų atvejų.

24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija, pasisakydama dėl pasikeitusio įmonių tyčinio bankroto teisinio reglamentavimo, 2017 m. balandžio 24 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. *e3K-7-115-915/2017* išaiškino, kad, besikeičiant *JBĮ* 2 straipsnio 12 dalies redakcijoms, tyčinio bankroto sąvoka iš esmės nesikeitė. Nors minėtoje normoje ir detalizuota, kad tyčiniu bankrotu laikomas sąmoningai blogas įmonės valdymas, taip pat ir įmonės privedimas prie bankroto sudarant kreditorių teises pažeidžiančius sandorius, tačiau toks reguliavimas savo esme atitiko iki 2013 m. spalio 1 d. galiojusio teisinio reguliavimo požymius, kaip jie buvo išaiškinti kasacinio teismo praktikoje. Sprendžiant dėl įmonės bankroto pripažinimo tyčiniu, bankroto bylą iškėlusiam teismui būtina nustatyti, ar bankrutuojančios įmonės sudarytais sandoriais bei kitokia šios įmonės veikla buvo nuosekliai ir kryptingai siekiama įmonės nemokumo. Tais atvejais, kai įmonė yra faktiškai nelikvidi arba nemoki, turi būti patikrinama, ar tolesnė tokios įmonės veikla buvo nukreipta dar labiau pabloginti įmonės turtinę padėtį. Šie kriterijai ir kreditorių galimybių nukreipti išieškojimą į įmonės skolininkės turtą suvaržymas arba sąlygų išvengti išieškojimo sudarymas, taip pat sąmoningas išieškojimo pirmenybės atidavimas vēlesniems kreditoriams, žinant, kad ankstesnieji kreditoriai faktiškai neturės į ką nukreipti savo reikalavimų įmonei skolininkei neturint pakankamai turto, reiškia tyčinį bankrotą (žr. minėtos nutarties 28 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).

25. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad esminis tyčinio bankroto elementas – įmonės privedimas prie bankroto sąmoningais veiksmais, todėl turi būti nustatytas ryšys tarp sąmoningai blogo įmonės valdymo ir įmonės nemokumo – jei nebūtų buvę sąmoningų į įmonės padėties bloginimą nukreiptų veiksmų, įmonė nebūtų tapusi nemoki. Jau nemoki tapusi įmonė nebegali dar sykį būti privesta prie nemokumo, tačiau nemokios įmonės padėtis tyčia gali būti dar labiau pabloginta. Todėl net jei įmonės nemokumas ir nėra neteisėtų veiksmų rezultatas, vēlesni veiksmai tyčia bloginant jau nemokios tapusios įmonės turtinę padėtį gali esmingai pažeisti kreditorių teises. Atsižvelgiant į tai, tyčiniu bankrotu laikomi taip pat ir atvejai, kai faktiškai nemokioje įmonėje tyčiniaus veiksmais dar labiau esmingai pabloginama įmonės turtinė padėtis, t. y. nėra ryšio tarp tyčinio blogo įmonės valdymo ir anksčiau atsiradusio nemokumo, bet yra ryšys tarp tyčinio blogo įmonės valdymo ir tolesnio nemokios įmonės padėties esminio pabloginimo (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 24 d. nutarties civilinėje byloje Nr. *e3K-7-115-915/2017* 29 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).

26. Kasacinio teismo taip pat išaiškinta, kad visi *JBĮ 20* straipsnio 2 ir 3 dalyse įtvirtinti tyčinio bankroto nustatymo kriterijai yra ne savarankiški, o taikomi tik kartu su įstatymo 2 straipsnio 12 dalyje pateikiamu tyčinio bankroto apibrėžimu. Tokia išvada, be kita ko, darytina iš *JBĮ 20* straipsnio 1 dalies, pagal kurią, minėta, teismas gali pripažinti bankrotą tyčiniu savo iniciatyva arba kreditoriaus (kreditorių) ar administratoriaus prašymu tik esant šio įstatymo 2 straipsnio 12 dalyje nurodytiems tyčinio bankroto požymiams. Taigi, jei nėra priežastinio ryšio tarp sąmoningo blogo įmonės valdymo ir įmonės nemokumo arba ryšio tarp sąmoningo blogo įmonės valdymo ir nemokios įmonės padėties esminio pabloginimo, atskiri tyčinio bankroto nustatymo požymiai (įtvirtinti kasacinio teismo praktikoje, o vėliau ir *JBĮ 20* straipsnio 2, 3 dalyse) gali būti įvertinti naudojant kitas teisės priemones (neteisėtų sandorių pripažinimą negaliojančiais, civilinę atsakomybę, baudžiamąją atsakomybę ir kt.), bet neturi lemti konstatavimo, kad įmonė privesta prie bankroto tyčia (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 24 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-7-115-915/2017 30, 31 punktus).

27. Nagrinėjamu atveju bylą nagrinėję teismai pareiškėjos bankrotą pripažino tyčiniu, nustatę *JBĮ 20* straipsnio 2 dalies 1 ir 4 punktuose įtvirtintus tyčinio bankroto požymius, t. y. buvęs įmonės vadovas, įmonei esant faktiškai nemokiai, neinicijavo bankroto bylos įmonei iškelimo; įmonė atsiskaitymus su kreditoriais vykdė pažeisdama CK 6.930¹ straipsnyje nustatytą atsiskaitymo eiliškumą. Tačiau teismai sprendė, kad byloje neįrodyti *JBĮ 20* straipsnio 2 dalies 2 ir 5 punkte įtvirtinti tyčinio bankroto požymiai, todėl netenkino pareiškėjos reikalavimo pripažinti jos bankrotą tyčiniu dėl įmonei nuostolingų ir (ar) ekonomiškai nenaudingų sandorių sudarymo ir dėl netinkamai tvarkomos įmonės buhalterinės apskaitos.

28. Pareiškėja, nesutikdama su teismų išvada dėl jos bankroto nepripažinimo tyčiniu pagal *JBĮ 20* straipsnio 2 dalies 2 punktą, teigia, kad 2014 m. sausio 23 d., vasario 10 d., 13, 14 d., 17 d., gegužės 5 d. sandoriai, sudaryti su UAB „Geteks“ ir UAB „EMD Light“ dėl nelikvidžių ir nepaklausių prekių įsigijimo už 103 137,04 Lt (29 870,55 Eur), buvo įmonei nuostolingi ir ekonomiškai nenaudingi, todėl įmonės bankrotas turėjo būti pripažintas tyčiniu ir šiuo pagrindu.

29. Teisėjų kolegija pažymi, kad bankroto byla pareiškėjai iškelta Vilniaus apygardos teismo 2014 m. lapkričio 24 d. nutartimi. Pirmosios instancijos teismas, spręsdamas įmonės bankroto pripažinimo tyčiniu klausimą, sprendė, kad įmonė nemoki tapo vėliausiai 2014 m. sausio mėn. Šios teismo išvados nei pareiškėja, nei kiti byloje dalyvaujantys asmenys neginčija. Taigi šios nutarties 28 punkte nurodyti sandoriai buvo sudaryti iš esmės įmonei jau esant faktiškai nemokiai. Šios nutarties 25 punkte minėta, kad jau nemoki tapusi įmonė nebegali dar sykį būti privesta prie nemokumo, tačiau nemokios įmonės padėtis tyčia gali būti dar labiau pabloginta. Dėl šios priežasties, sprendžiant, ar pareiškėjos bankrotas gali būti pripažintas tyčiniu pagal *JBĮ 20* straipsnio 2 dalies 2 punktą, byloje turėjo būti įrodyta, kad nurodytais sandoriais tyčia dar labiau esmingai buvo pabloginama pareiškėjos turtinė padėtis. Tai reiškia, kad ne bet kokių nuostolingų ir ekonomiškai nenaudingų sandorių sudarymas gali būti pripažintas tyčinio bankroto požymiu, o tik tokių, dėl kurių sudarymo egzistuoja priežastinis ryšys su jau nemokios įmonės (pareiškėjos) padėties esminiu pabloginimu iki tokio laipsnio, jog šie veiksmai kvalifikuotini kaip tyčinis bankrotas.

30. Teismai, spręsdami dėl ginčo sandorių nuostolingumo ir ekonominio nenaudingumo pagal *JBĮ 20* straipsnio 2 dalies 2 punktą, įvertino byloje esančius įrodymus, tarp jų ir pareiškėjos 2012–2014 metų veiklos audito ataskaitoje nurodytus duomenis, šalių paaiškinimus, aplinkybę, kad ginčo sandoriais įsigytos prekės buvo įsigytos rinkos kainomis, pareiškėjos vykdomą veiklą (būtent tokių, t. y. elektros, prekių pardavimas), taip pat aplinkybę, kad minėtos prekės nebuvo realizuotos. Be to, teismai pažymėjo, kad pareiškėjos bankroto administratorius įstatymų nustatyta tvarka neginčijo minėtų sandorių. Įvertinę šiuos duomenis teismai padarė išvadą, kad byloje neįrodyta, jog ginčo sandoriai būtų viršiję įprastinę pareiškėjos ūkinės komercinės veiklos riziką, įsigytos prekės buvo nelikvidžios ir (ar) bevertės, o sudarant šiuos sandorius pareiškėja buvo tyčia privesta prie bankroto ir (ar) tyčia buvo bloginama jos padėtis.

31. Teisėjų kolegija, įvertinusi šios nutarties 20–23 punktuose nurodytą teisinį reglamentavimą, sutinka su kasacinio skundo argumentu, kad bylą nagrinėję teismai atsisakymą pripažinti pareiškėjos bankrotą tyčiniu pagal *JBĮ 20* straipsnio 2 dalies 2 punktą nepagrįstai motyvavo tuo, jog bankroto administratorius įstatymo nustatyta tvarka neginčijo minėtų sandorių. Nei *JBĮ* normos, reglamentuojančios tyčinį bankrotą ir jo požymius, nei kitos teisės normos neįtvirtina pareigos sandorius, kurių sudarymu įrodinėjamas įmonės tyčinis bankrotas, ginčyti teismine tvarka. Tokių sandorių nuostolingumas ir ekonominis naudingumas turi būti vertinamas nustatant jų ryšį su esmingai pablogėjusia įmonės padėtimi ir jai sukeltais padariniais.

32. Teisėjų kolegija, remdamasi išdėstytais argumentais ir vadovaudamasi *CPK 361* straipsnio 4 dalies 2 punktu, formuluoja tokią teisės taikymo taisyklę: *tais atvejais, kai įmonės bankrotą prašoma pripažinti tyčiniu pagal JBĮ 20 straipsnio 2 dalies 2 punktą dėl nuostolingų ar ekonomiškai nenaudingų įmonei sandorių, įskaitant ir sandorius, susijusius su akcijų ar kito finansinio turto pirkimu, pardavimu ir (arba) perdavimu, sudarymo ar priimtų kitų nuostolingų ar ekonomiškai nenaudingų įmonei sprendimų, tokius sandorius ir (ar) priimtus kitus sprendimus nėra būtina ginčyti įstatymo nustatyta tvarka.*

33. Nors teismai padarė teisiškai nepagrįstą šios nutarties 31 punkte nurodytą išvadą, tačiau, teisėjų kolegijos vertinimu, tai iš esmės neturėjo įtakos priimtų skundžiamų procesinių sprendimų teisėtumui. Šios nutarties 29 punkte minėta, kad ne bet kokių nuostolingų ir ekonomiškai nenaudingų sandorių sudarymas gali būti pripažintas tyčinio bankroto požymiu, o tik tokių, dėl kurių sudarymo egzistuoja priežastinis ryšys su jau nemokios įmonės padėties esminiu pabloginimu iki tokio laipsnio, jog šie veiksmai kvalifikuotini kaip tyčinis bankrotas. Nagrinėjamoje byloje pareiškėja šios aplinkybės neįrodė.

34. Kasacinio teismo praktikoje ne kartą konstatuota, kad teismai, vertindami šalių pateiktus įrodymus, remiasi įrodymų pakankamumo taisykle, o išvada dėl konkrečios faktinės aplinkybės egzistavimo daroma pagal vidinį teismo įsitikinimą, grindžiamą visapusišku ir objektyviu visų reikšmingų bylos aplinkybių išnagrinėjimu (*CPK 185* straipsnio 1 dalis). Įrodymų pakankamumas byloje reiškia, kad jie tarpusavyje neprieštarauja vieni kitiems ir jų visuma leidžia daryti pagrįstą išvadą apie įrodinėjamų faktinių aplinkybių buvimą. Taigi teismas turi diskreciją nuspręsti, ar byloje pakanka įrodymų, patvirtinančių šalių įrodinėjamas aplinkybes. Įrodinėjimo ir įrodymų vertinimo taisyklės pagal įstatymą nereikalauja, kad visi prieštaravimai būtų pašalinti. Tik ta aplinkybė, kad šalies nurodytos aplinkybės nepripažįstamos įrodytomis, nesudaro pagrindo daryti išvados, jog padarytas *CPK 176* ar *185* straipsnių pažeidimas (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-324-915/2017 27, 28 punktus ir juose nurodytą kasacinio teismo praktiką).

35. Teisėjų kolegija, teisės taikymo aspektu patikrinusi skundžiamus procesinius sprendimus, nenustatė įrodinėjimo ir įrodymų vertinimo taisyklių pažeidimo. Nei UAB „Novolux“ 2012–2014 metų veiklos audito ataskaitoje, kuri, kaip teisingai nurodė teismai, nėra oficialus įrodymas pagal *CPK 197* straipsnio 2 dalį ir nelaikytina audito išvada pagal Lietuvos Respublikos *audito įstatymą*, todėl turi būti vertinama kartu su visais kitais byloje esančiais įrodymais, nurodyti duomenys apie galimą ginčo sandorių sudarymo atgaline data ir jų ekonominį nenaudingumą, nei ginčo sandoriais įsigytų prekių nerealizavimas patys savaime nepatvirtina, jog egzistuoja priežastinis ryšys tarp šių sandorių sudarymo ir esminio pareiškėjos padėties pabloginimo tyčinio bankroto prasme.

36. Teisėjų kolegija pažymi, kad vien aplinkybė, jog ginčo sandorių sudarymas nepripažįstamas tyčinio bankroto požymiu pagal *ĮBĮ 20* straipsnio 2 dalies 2 punktą, nereiškia, jog šių sandorių sudarymo teisėtumas, esant įstatymo nustatytam pagrindui, negali būti tikrinamas teismine tvarka. Šios nutarties 26 punkte minėta, kad atskiri tyčinio bankroto nustatymo požymiai gali būti įvertinti naudojant kitas teisės priemones (neteisėtų sandorių pripažinimą negaliojančiais, civilinę atsakomybę, baudžiamąją atsakomybę ir kt.). Be to, nagrinėjamu atveju pripažinus pareiškėjos bankrotą tyčiniu pagal *ĮBĮ 20* straipsnio 2 dalies 1 ir 4 punktus, bankroto administratorius, remdamasis *ĮBĮ 20* straipsnio 5 dalimi, privalo patikrinti pareiškėjos sandorius, sudarytus per penkerių metų laikotarpį iki bankroto bylos iškėlimo, ir pareikšti ieškinius teisme dėl sandorių, priešingų įmonės veiklos tikslams ir (arba) galėjusių turėti įtakostam, kad įmonė negali atsiskaityti su kreditoriais, pripažinimo negaliojančiais. Kadangi pareiškėjos bankroto byla iškelta 2014 m. lapkričio 24 d. nutartimi, o ginčo sandoriai sudaryti 2014 m. sausio–gegužės mėn., t. y. iki bankroto bylos iškėlimo, bankroto administratorius, esant pagrindui, turi teisę šiuos sandorius ginčyti vykdydamas *ĮBĮ 20* straipsnio 5 dalyje jam nustatytą pareigą.

37. Kiti kasacinio skundo argumentai, susiję su faktinėmis aplinkybėmis dėl ginčo sandorių sudarymo, vykdymo, šių sandorių šalių tarpusavio ryšių, nesudaro kasacijos pagrindo (*CPK 346* straipsnis, *353* straipsnio 1 dalis) ir gali būti reikšmingi sprendžiant klausimą dėl ginčo sandorių teisėtumo ir nugunčijimo, tačiau jie neturi įtakos sprendžiant dėl pareiškėjos bankroto pripažinimo tyčiniu, todėl teisėjų kolegija dėl jų nepasisako.

38. Teisėjų kolegija, remdamasi išdėstytais argumentais, konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas, sutikdamas su pirmosios instancijos teismo išvadomis dėl pareiškėjos bankroto nepripažinimo tyčiniu pagal *ĮBĮ 20* straipsnio 2 dalies 2 punktą, priėmė teisėtą nutartį, ją naikinti kasacinio skundo argumentais nėra teisinio pagrindo, todėl ji paliktina nepakeista (*CPK 346* straipsnis, *359* straipsnio 1 dalies 1 punktas, 3 dalis).

Dėl bylinėjimosi išlaidų

39. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 13 d. pažymą kasacinis teismas turėjo 13,22 Eur išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu (*CPK 88* straipsnio 1 dalies 3 punktas). Netenkinus kasacinio skundo, šios bylinėjimosi išlaidos valstybei priteistinos iš pareiškėjos (*CPK 79* straipsnis, *88* straipsnio 1 dalies 3 punktas, *92*, *96* straipsniai).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Palikti Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. gruodžio 6 d. nutartį nepakeistą.

Priteisti iš pareiškėjos BUAB „Novolux“ (j. a. k. 300579550) valstybei 13,22 Eur (trylika Eur 22 ct) bylinėjimosi išlaidų atlyginimo. Valstybei priteista suma mokėtina į Valstybinės mokesčių inspekcijos (j. a. k. 188659752) biudžeto pajamų surenkamąją sąskaitą, įmokos kodas – 5660

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai Virgilijus Grabinskas

Birutė Janavičiūtė

Egidijus Laužikas

Paminėta tekste:

Bylos:

e3K-7-115-915/2017 Dėl žalos atlyginimo priteisimo

e3K-3-324-915/2017 Dėl Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. gruodžio 22 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal atsakovės bankrutavusios uždarnosios akcinės bendrovės „Dvirida“ bankroto admini

Teisės aktai:

Lietuvos Respublikos finansinių ataskaitų audito įstatymas

Lietuvos Respublikos investicinių bendrovių įstatymas

20 str. Teisės verstis depozitoriumo veikla įgijimas

Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas

182 str. Sukčiavimas

209 str. Nusikalstamas bankrotas

300 str. Dokumento suklastojimas ar disponavimas suklastotu dokumentu

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas

12 str. Rungimosi principas

79 str. Bylinėjimosi išlaidos

88 str. Išlaidos, susijusios su bylos nagrinėjimu

92 str. Išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, apmokėjimas

96 str. Bylinėjimosi išlaidų atlyginimas valstybei

176 str. Įrodinėjimas

178 str. Įrodinėjimo pareiga

185 str. Įrodymų įvertinimas

197 str. Rašytiniai įrodymai

270 str. Sprendimo turinys

331 str. Apeliacinės instancijos teismo sprendimo (nutarties) turinys ir įsiteisėjimas

346 str. Įsiteisėjusių teismo sprendimų, nutarčių peržiūrėjimo kasacine tvarka pagrindai

351 str. Atsiliepimai į kasacinį skundą

353 str. Bylos nagrinėjimo ribos

359 str. Kasacinio teismo teisės

361 str. Teismo nutarties (nutarimo) turinys

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas

6.930-1 str.

Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas

2 str. Pagrindinės šio įstatymo sąvokos

8 str. Įmonės vadovo ar kitų asmenų pagal kompetenciją pareiškimas teismui dėl bankroto bylos iškėlimo

20 str. Tyčinis bankrotas